

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1741

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369546628

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369546628> | LOG_0050

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369546628>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAPUT VIGESIMUM
OCTAVUM.

XXVIII. HOOFSTUK.

*Pigmentaria. Galuga.**Verf-Boom.*

Humilis hæc arbor est altitudinis Pruni, fatis crasso constans trunco, ramis incurvis, densaque & extensa coma: Trunci cortex est glaber, ex cinereo viridis, seu muscosus, crassus, intus flavus, venis albicantibus, succosus, ac manus ruffo seu igneo inficiens colore, tenax, lignoque firmiter nexus.

Lignum est album, molle, & inutile; Folia sunt instar Ari angustifolii vel Sirii, sed multo sunt longiora, inferiore parte rotunda ac lata, superius acuminata longo apice, æqualia, sed sinuosa apparent instar flammæ ignis, palmam longa vel paulo minus, inferius quatuor digitos lata, longis nexa pedunculis, sine ordine circa ramos locata.

Ad petioli ortum quinque nervi concurrunt cum costis quibusdam transversalibus. Ramuli summi sunt virides, ac molli ruffaque lanugine obducti, in vultis autem arboribus hoc non observatur. Ex horum alis racematim capitula propullulant viridia, quæ sese in amplos aperiunt flores, ex quinque albicantibus, oblongis, ac flaccidis compositis petalis, in centro plurima longa ac tenuia gerentes stamina, inferius favescentia, superius antheris cinereis ornata. In medio pistillum apparet rubens, incurvum instar cornu. Petala hæc externa sua parte aliquando ruffis maculata sunt punctis, mox autem emarcida sunt, si decerpantur. Matutino tempore aperta sunt sed per breve tantum tempus. Sole enim orto, suisque radiis illa illuminante mox sese contrahunt usque in vesperam: Floris odor non magni est momenti, ac fere ingratus. Post hos fructus rotundi proveniunt, Castaneas gluma viridi contentas valde æmulantes, sed minores sunt, atque læte viridi obducuntur gluma, quæ undique obfusa est mollibus apicibus instar spinularum, sed non pungentibus: Quisque fructus plerumque in duas cellulas est divisus, inque singula bini, tres, quatuorve apparent nuclei pellicula tenui inclusi, ex septo medio dependentes; Unumquodque tale officulum magnitudinem habet grani Tritici uno latere latum, altero acuminatum, ubi brevi vena septo medio necitur. nec est rotundum sed paulo angulosum, pyriforme; quædam etiam sunt excavata, parte interna sunt dura, & alba, externe obducta tenui rubra ac mucosa carne, quæ facile decedit, si aqua macerentur & parum commoveantur, unde aqua talis etiam penitus rubet, postque aliquod temporis spatium in fundo apparet substantia crassa instar pigmenti. Gluma siccorum ac deciduorum fructuum fulvum induit colorem, inque tali officula hæc adeo sunt exsiccata, ut nullum inde confici possit pigmentum: Raro progerminant, licet fructus hi in terram decendant: Pigmentum hoc ingratum habet odorem, quem tota fere spirat arbor, ac præsertim viridis ejus cortex, qui adeo fortem ac sulphureum dat odorem, ut vix vel non tolerari possit; Flores profert hæc arbor siccis ac calidis mensibus, licet fructus per totum fere annum in ea conspiciantur. Radices copiosas habet, quæ multis constant fibris dependentibus ac verrucosis.

Nomen. Latine *Pigmentaria*, juxta Malaicense *Galuga*, quod generaliter omnia denotat pigmenta, quum hujus fructus officula rubrum tingere possint colorem; In Java *Cassomba Kling*. in Ternata *Rambuta*, Amboina *Talucca*. *Galuga* autem ortum habet vel ab Arabico *Gal*, id est clarum reddere, amicire, vel a Chaldaico *Gelab* splendere.

Locus. In hisce insulis non frequenter occurrit, nec usquam sponte crescit, sed hinc inde in areis una alterave plantata est arbor: Copiose crescit in India Occidentali, uti infra indicabitur, quumque in India Orientali nusquam verum gerat indigenum nomen, hinc puto, primum in vicinas Moluccas ex Maniliis insulis fuisse translatam, ac ibi fortasse a Lusitanis ex America. *Galuga* enim, uti dictum fuit, generale est nomen,

Dit is een laage boom, van de grootte als een Pruimboom, met een redelyke dikke stam, kromme takken, en een dicht uitgebreide kruin: De schorsse is effen, uit den grauwen-groen, of mosachtig, dik, van binnen geel, met witte aderen, zappig, de handen ros of vuur-root verwende, zeer taai, en vast aan 't hout klevende.

Het hout is wit, zagt, en ondeugent; De bladeren gelyken na het smalle Arum, of de Siri bladeren, doch zyn veel langer, van achteren ront en breed, en voor met een lange spits toelopende, met effene kanten, boewelze wat bogtig schynen, als een vlamme vuurs, een bant lank, en ook wel minder, van achteren vier vingers breed, op lange steelen, zonder ordre rondom de takken staande.

By den oorspronk des steels, shooten vyf zenuwen t'zamen, met nog eenige dwers-ribben. De uitterste ryskens zyn groen, en met een zachte, en roffe wolligheit bekleet, doch aan de oude boomen ziet men zulks niet. Uit baren schoot komen by trosjes groene knoppen voort, en daar uit wytgeopende bloemen, van vyf witte, lankachtige, en flappe bladeren gemaakt, met veele lange en dunne draaden in de midden, beneden geelachtig, en boven met grauwe noppen. Het middelste is een rootachtige kromme draat als een hoorn. Aan de buitenste zyde zyn zomtyds deze blaafjes met roffe dropjes, of puntjes besprengt, en versien straks als menze afbreekt. In de morgen stonden ziet menze geopen, doch maar voor een korten tyd, want van de Zon geraakt zynde, zo sluiten zy haar straks tot tegens den avond weder toe: De reuk is niet veel byzonders, en bykans onlieffelyk. Naar de bloemen komen ronde vruchten, de Kastanjen, die nog in haare groene bolster zyn, zeer gelyk, doch kleinder, zynde bekleet met een ligt-groene bolster, en die rondom bezet met weeke spitzen als doornen, doch gants niet steekende: Yder vrucht is van binnen meest in twee kamers verdeelt, en in yder kamertje ziet men 2, 3, en 4. roode korrels, in een dun vliesken besloten, en aan 't middelschot hangende; Yder korrel is van grootte als een tarwe-koren, doch aan 't een einde wat breed, en aan 't ander spits, daarze met een kort adertje aan 't middelschot hangen, niet ront, maar wat boekig, peers-gewys, en zommige wat uitgebolt, van binnen zynze hart, wit, en onvangen met een dun, root, en slymerig vleesch, het welk ligt daar van afgaat, als menze in 't water legt, en daar in wat roert, waar van ook het water geheel root wert, en na verloop van weinig tyds op den bodem zet een dikachtige substantie, als eenige schilder-verwe. De bolster vande drooge en afgevallene vruchten, wert rookachtig-swart, en in dezelve zyn de korrels als dan zodanig uitgedroogt, dat men geen verwe daar van krygen kan: Zy teelen ook zelden voort, al vallen de vruchten op de aarde: Deze verf heeft een onlieffelyken reuk, gelyk ook bykans den geheelen boom doet, en inzonderheit de groene schorsse, die zo sterk en swavelig riekt, dat menze qualyk of niet verdragen kan; by bloeit in de drooge of bete Mousson, boewel men de vruchten bykans het geheele jaar daar aan ziet: De wortels zyn veele, en hebben veele vezelingen van haar afhangen, die knopachtig zyn.

Naam. In 't Latyn *Pigmentaria*, na 't Maleys *Galuga*, 't welk in 't gemeen alderhande schilder-verwe beduit, om dat men met de korrels van deze vrucht root verwen kan: Op Javaans *Cassomba Kling*, Ternataans *Rambuta*, Amboins *Talucca*; *Galuga* heeft zyn oorspronk of van het Arabische *Gal*, dat is belder en klaar maken, of van het Chaldeeische *Gelach*, dat is glinsteren.

Plaats. Men vint hem in deze Eilanden niet zeer veel, en nieuwers van zelfs wassende, maar hier en daar in de Negoryen een boom geplant: Overvloediger groeit by in West-Indiën, gelyk hier na zal gezegt werden, en om dat by in Oost-Indiën nieuwers een regten Inlandschen naam heeft, zo giffe ik, dat by eerst in de naaste Moluccos uit de Manilbas zal zyn overgebracht, en misschien derwaarts door de Castilianen uit America: Want *Galuga*,

nomen, atque *Rambuta* Ternatenses vocarunt, sine dubio ob formam veræ *Rambutæ*, quæ est alius *Javanorum* fructus.

Ufus. Apud hosce incolas hætenus in raro est usu, rubentia enim officula inferviunt tantum rubro tingendo colori, tam in albis linteis, quam in chartis papyraceis. Officula hæc recentia in aqua tepida tam diu agitantur, donec illam rubro inbuant colore, huicque immergunt *Badjus*, quæ parva sunt feminarum vestimenta ex albo linteo contexta, quæ plerumque nuptiarum tempore induunt. Officula tamen hæc non verum ac elegantem præbent ruborem, sed ex flavo rubrum, vel purpureum, atque color hic adeo fugax est, ut intra paucos palleat dies; *Macassaren*es tingunt hisce postes januarum istius domus, quam sponsa inhabitat, vel in qua nuptiæ celebrantur. Ruber enim color *Sinen*sibus ac fere omnibus hisce populis signum est lætitiæ. *Æthiopes* ex hisce atramentum quoque conficiunt, quo nomen Dei ac Prophetarum scribunt, vel si periodum sermoni innectunt. Hoc autem est defectu *Minii*, vel alius rubri coloris, officula enim hæc chartis pallidum ac fugacem dant ruborem, nullus cæterum usus hujus arboris est apud hunc populum: Ex auctoribus autem constat, arborem hanc in *India Occidentali* majori in pretio ac usu esse. *Hispanus* enim *Euseb. Nierenberg. hist. natur. lib. 15. cap. 48. de arbore Achiotl.* in *Provincia Mechuacan* crescente tali scribit modo, ut hanc pro una eademque cum *Galuga* habeam arbore, eoque magis, quum non tantum varias ejus describat *Medicinales* virtutes, sed simul etiam addat, ex ejus cortice fila fortissima ac dura necti, quæ solidiora sunt iis, quæ ex *Cannabe* conficiuntur.

In *Rochefortii Gallica historia de Antillis* hæc arbor quoque descripta occurrit nomine *Urucu*, in *Brasilia* crescens, forma ac magnitudine *Aurantii* arboris, cordiformibus gaudens foliis, quodque pigmentum officulis nexum digitos inficiat, iisque adhæreat, si tractentur, quodque officula hæc aquæ tepidæ sint injicienda & circumagitanda, donec omnia pigmentum suum demiserunt. Superflua tum effunditur aqua, ac sedimentum in umbroso exsiccat loco, ex quo trochisci formantur in usum pictorum ac tinctorum.

Quodque lignum sit fragile ac siccum, ad ignem concipiendum & conservandum aptissimum, binæque ejus frusta fortiter sibi invicem fricata adeo ignem concipiant, ut fomes accendi possit. Quodque ex ejus cortice fila ducantur, atque ejus radix bonum cibus conciliet saporem, odoremque ac colorem *Croci* habeat; *Caribæos* porro has arbores in hortis suis diligenter colere, earumque rubro colore corpora sua ac supellestem appingere. &c. Ex quibus concludendum est, arborem hanc *Americanam* jucundioris esse saporis quam *Orientalem*, saltem ejus radices ac corticem, qui ab his aqua incocti, istam obscure rubenti inbuant quidem colore instar pinguis *Cerevisiæ*, sed ingrato inprægnant odore ac sapore, fere acsi vetustæ *Betæ rubræ* radices essent incoctæ.

In continenti ora *Guianæ* & in insulis *Caribæis*, præsertim in *Dominica*, atque in insula *Maragnona* hæc quoque crescit arbor & fructus, vocaturque ibi *Rocku* & *Rucku*. Indi hujus fumunt officula, suumque his illiniunt corpus adeo crasse, ut ipsis loco vestium inferviat, omnes enim *Caribæi* rubro tincti sunt colore, hocque contra æris frigus instituunt: In *Barbiesjes* insulis *Hollandi* ante aliquot annos commercium exercuerunt cum tabellis ex hisce officulis formati, quas in *Hollandiam* miserunt, quibus cocci-neum tingunt colorem.

Arbor hæc obscure admodum itidem describitur a *Julio Scaligero exercit. 181. sect. 3. nomine Arboris finium regundorum*, ubi dicit, sed ex aliorum relatu, ejus officula a *Mexicanis* adhiberi ad atramentum rubrum conficiendum, quo areas & agros delineant: Si linteæ isto succo inbuta & inprægnata, quamprimum fere sicca sunt, altera vice in succo *Limonum* instillantur, læte purpureum acquirunt colorem, satis fixum, qui tingendi modus frequenter in *Macassara* instituitur.

Guil. Piso lib. 4. cap. 14. testatur quoque, arborem Uruc.

luga, als gezegt, is een generaale naam, en *Rambuta* hebben hem de *Ternatanen* genaamt, buiten twyffel na de gelykenis van de regte *Rambutan*, een andere *Javaansche* vrugt zynde.

Gebruik. By deze *Inlanders* heeft by nog zeer klein gebruik, want alleen de roode korrels dienen, om root mede te verwen, zo op het witte *Lywaat*, als op pampier. Werdende de versche korrels in laauw water zo lange omgeroert, tot datze 't zelve root verwen, en daar in doopenze als dan de *Badjus*, dat zyn lyfrokjes der vrouwen, van wit *Lywaat* gemaakt, diese gemeenlyk op *Bruilof*-ten dragen. De korrels geven echter geen opregte fraaye roodigheit, maar geel-root, of vuur-verwig, en de couleur is zo vlugtig, datze in weinig dagen verbleekt; de *Macassaren* verwen daar mede ook de stylen der deuren van een huis, daar een *Bruilof* gehouden wort: want roode couleur is by de *Sineezen*, en meest alle deze *Natiën* een teeken van blydscap. De *Mooren* maken ook roden inkt daar van, waar mede zy den naame Gods, en der *Propheten* schryven, ofte als zy een *Periodus* in de reden willen besluiten. Doch alleen by gebrek van *Menie*, of andere roode couleur, want deze korrels geven op het papier een lelyke, en onvaste roodigheit, anders heeft men geen gebruik van dezen boom by deze natie. Maar uit de *Schryvers* blykt, dat by in *West-Indien* vry in meerder waardy en gebruik moet zyn. Want den *Spaanschen* *Euseb. Nierenberg, hist. natur. Lib. 15. Cap. 48.* schryft van den boom *Achiotl.* In de provincie *Mechuacan* wassende zodanig, dat ik hem voor eene en dezelve boom met deze *Galuga* houde, en te meer, om dat niet alleen veele *Medicynale* kragten van hem beschreven werden, maar ook daar by gevoegt wert, dat men uit zynen bast zeer vaste touwen vlegt, die vaster zyn, als die van bennip worden gemaakt.

In de *Fransche Historie van Rochefort*, over de *Antillis*, vint men dezen boom mede beschreven onder den naam van *Urucu*, in *Brasiliën* wassende, van gedaante en grootte als een *Orangie-Appel-boom*, met bertformige bladeren, en vorders, dat de verwe aan de korrels bangende, ligt blyft kleven aan de vingers, als menze handelt, dat men de korrels moet smyten en omroeren in laauw water, tot datze alle de verwe van haar gelaten hebben. Het dunne water daar afgietende, den droeffem aan een schaduwwachtige plaatze droogt, en daar uit dan koekskens maakt, tot gebruik van de *Schilders* en *Verwers*.

Als mede dat het hout is breekzaam, en droog, zeer bequaam om lang vuur te houden, dat twee drooge stukken sterk tegens malkander geveven, zodanig in brant geraken, dat men tontel daar aan opsteken kan. Dat ook uit zynen bast touwen werden gemaakt, en de wortel een goeden smaak aan de spyze geeft, als mede de reuk en couleur van *Safferaan*; dat de *Caribanen* deze bomen naarstig in baar hooven planten, en met de roode verwe haare lichaamen, en midsgaders hun buisraat beschilderen &c. en waar uit men dan moet besluiten, dat dezen *Amerikaanschen* boom aangenamer van smaak zy, dan den *Oost-Indischen*, immers de wortel en schorsje, dewelke van de laastgenoemde in water wordende gekookt, het zelve wel bruin-root maakt als mom, maar geeft het een onliefsyken reuk en smaak, bykans als van de oude *Beetwortelen*.

Op de vaste kust van *Guiana*, en de *Caribische Eilanden*, voornamentlyk op *Dominica*, en op 't *Eiland Maragnon* waft dezen boom en vrucht mede, en wert aldaar genaamt *Rocku*, of *Rucku*. De *Indianen* nemen de korrels, en besstryken haar lyf daar mede zo dik, dat het hun dient in plaats van klederen, want alle de *Caribes* gaan root geveft, en doen zulks tegens de koude des lugts: Op de *Barbiesjes* hebben de *Hollanders* over eenige jaren met de koekskens, van deze korrels gemaakt, beginnen te handelen, en die na *Holland* te voeren, om scharlaaken daar mede te verwen.

Dezen boom wert ook zeer donker of duister afgemaakt by *Jul. Scaliger, Exercit. 181. Sect. 3.* onder den naam van *Arbor finium regundorum*, alwaar byschryft, doch uit het verbaal van andere, dat de korrels by de *Mexicanen* gebruikt werden tot rooden inkt, om haer ackers en erven mede af te teekenen: Als men het *Lywaat*, dat met het voorschreven zap geveft wort, zo dra als het winddroog is, voor de tweede maal doopt in *Limonum*-zap, zo krygt het een ligt-paarze couleur, die al wat bestendig is, en welke manier van verwen veel op *Macassar* wert gebruikt.

Guil. Piso, Lib. 4. Cap. 14. getuigt mede, dat den boom

Urucumi in Brasilia ab incolis diligenter coli non tantum ad usum cibarium ac Medicum, sed etiam ad rubros inde formandos globulos, quos Portugallis vendunt, qui rubrum colorem *Orellana* dictum his tingunt: Ibi quoque sine dubio fertilior est, ac jucundiorē præbet saporem, dum in singulo ejus fructu triginta & quadraginta reperiantur officula, quæ in Orientali ab octo ad duodecim tantum observantur. Hæc interne quoque assumuntur contra venenum, Diarrhæam, febresque ardentē, ad quas radix tamen præstantior habetur, quam in cibis quoque adhibent ad luteum illis inbuendum colorem, ut & pluribus aliis rebus, de quibus apud auctores ulterior fit mentio, quæ examinari ibi possunt. In nostra autem Orientali arbore hæc nondum sunt observata vel cognita.

EXPLICATIO

Tabula Decima Nona.

Exhibentis ramum *Bixæ*, quæ *PIGMENTARIA* a *Rumphio* vocatur.

A. Fructum apertum demonstrat, ut seminum situs cognoscatur.

OBSERVATIO.

Genus hoc *Bixa* a *Linneo* in *H. Cliff.* p. 211 vocatur; estque *Bixa* *Oviedii* *J. Bauh. part. 1. p. 440.* & *Clus. Exot.* 74 a *Tournef. in inst. rei herb. p. 242* vocatur *Mitella* Americana maxima tinctoria, ut & a *Boerb. Ind. H. L. B. part. 1. p. 208.* *ORLEANA* seu *ORELLANA*, folliculis lappaceis *Herm. Cat. H. L. B. p. 464 Commel. part. 1. H. A. p. 65. T. 33.* & *Plukn. Alm. p. 272. Tab. 209. F. 4.* Arbor finium regundorum *Dalech. hist. p. 1835.* Arbor Mexiocana, fructu Castaneæ coccifera *C. B. Pin. p. 419. & Ray. hist. pl. p. 1771.* *URUCU* *Marcgr. Brasil. hist. 61. Pison. 65. Sloan. Catal. 150.* & *hist. part. 2. p. 52. Tab. 181. Fig. 1.* Rocu *Merian Surin. pag. 44. T. 44.* *Achiotl. Hernand. Hist. Mexic. p. 74.* & *Dale Pharmacol. in 4to. p. 369.* ad *ORLEANAM* *Officin.* qui plura hujus habet synonyma, & usus.

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

Alliaria. Caju Bawang.

Hæc in ingentem ac vastam sæpe excrescit arborem, quæ aliquando tam crassa est, ut bini vix eam complecti possint viri: Ejus truncus est rectus, ad radices parum fulcatus est; ramuli sunt longi, virides, parum angulosi, ac superius obscura notati striâ seu sulco, firmi, atque ad ortum suum plani vel nodosi, in vetustis vero arboribus sunt breviores raches, inque ramulis copiosiores ac irregulares locantur, quæ folia sustinent quodammodo in ordinē posita obliquos, superius autem aliquando oppositos, aliquando alternatos.

Folia hæc brevibus insident petiolis vulgaris formæ, Lanfii foliis quodammodo similia, sed magis glabra ac latiora, superius acuminata, atque hic apex in vetustis foliis est incurvus, retro flexus, superiore autem parte sunt glabra, ex obscure viridi colore splendentia, inferius multas exhibent parallelas laterales costas ad digitum circiter distantiam, atque pro peculiari nota habent, unam inferiorem folii partem multo angustiorē ac breviorē superiore esse, ita ut magnus nervus non directe per medium transcurrat folium, alteraque folii pars ad petiolum longior excurret, uti in Solani foliis.

A sex ad novem pollices sunt longa, tres quatuordecim.

UYTLEGGING

Van de negentiende Plaat.

Verbeeldende een Tak van de *Bixa*, dewelke *PIGMENTARIA* van *Rumphius* genaamt wert.

A. Vertoont de geopende Vrucht, op dat de schikking en plaatfing der zaaden gezien wert.

AANMERKINGE.

Dit geslagt wert *Bixa* van *Linnaeus* genaamt in de *Hortus Cliffort.* pag. 211. en is de *Bixa* van *Oviedus* by *J. Bauhin.* in zyn eerste deel pag. 440. en by *Clus.* in *exotic. pag. 74.* van *Tournefort* in de *instituten* van de *Kruydkunde* pag. 242. wertze genaamt *Mitella Americana maxima tinctoria*, als mede van *Boerhave* in de *Index H. L. Bat.* eerste deel pag. 208. en *ORLEANA* of *ORELLANA* folliculis *Lappaceis* van *Herman* in de *Catal.* van de *Leidsche tuyn.* pag. 464. en by *Commel.* in het eerste deel van de *Amsterd. tuyn.* pag. 65. *Tab. 33.* en by *Plukn.* in zyn *Almag.* pag. 272. *Tab. 209. Fig. 4.* *Arbor finium regundorum* van *Dalechamp.* in zyn *historie* der *planten.* pag. 1835. en *Arbor Mexiocana fructu Castaneæ, Coccifera* van *Casp. Bauh. Pin. pag. 419.* en by *Ray.* *hist. pl. p. 1771.* *URUCU* by *Marcgr.* *histor.* van *Brazil* p. 61. en by *Pison.* pag. 65. als mede by *Sloan* in de *Catal.* van de *Jamaïsche planten.* pag. 150. en in de *Historie* van *Jamaica* 2 deel pag. 52. *Tab. 181. Fig. 1.* Rocu wertze by *Merian* over de *Surinaamse insecten* genaamt pag. 44. en *Tab. 44.* verbeelt, als mede by *Hernandes* in zyn *Historie van Mexico* pag. 74. en *Orleana* by *Sam. Dale,* in zyn *Pharmac.* in 4to. die verders zyn gebruik en meer Schryvers opgeeft.

XXIX. HOOFSTUK.

Look-Boom.

Dit wert een groote en hooge boom, zomtyds zo dik dat hem pas twee mannen omvademen konnen: Den stam is regt, aan de wortelen heeft hy wat vleugels, de ryskens zyn lang, groen, een weinig geboekt, en boven met een donkere voore, styf, by baren oorspronk wat plat of met een knie, doch aan de oude boomen zynze korter, en staan aan de takkens vry veel, en zonder ordere achter malkander, daar aan staan de bladeren, eenigzints in rygen tegens over malkanderen, doch aan de oude boomen staan zommige (namentlyk de voorste) tegens malkander over, en zommige verwisselt, of verjebillende op korte steeltjes.

Zy zyn van een gemeen fatzoen, de Lanfse bladeren eenigzints gelyk, doch gladder en breeder, en voor uit met een merkelyke spits, dewelke aan de oude bladeren krom en achterwaarts gebogen staan, aan de bovenste zyde zynze glat, uit den swart-groenen glimmende, van anderen vertoonenze veele evenwydige zyde-ribben, omtrent een vinger van malkander staande, en tot een byzonder merkteeken hebbende, dat de achterste helft merkelyk snalder en korter is dan de voorste, zo dat de groote zenuwe niet regt midden door 't blat gaat, en de voorste helft aan den steel ook langer is, gelyk aan de nagt-jcbadurwe.

Zy zyn van 6. tot 9. duimen lank, 3. en 4. dwers.